

Date: 5th October-2026

MA'NAVY-AXLOQIY QADRIYATLAR – BARKAMOL AVLODNI
TARBIYALASHNING MUHIM OMILI

Nizomiy nomidagi O'zMPU Tarix fakulteti "Milliy g'oya, ma'naviyat asoslari va huquq ta'limi" yo'nalishi 2-bosqich talabasi

Alimuxammadova Gulsevar Xaydar qizi

Annotatsiya: Mazkur maqolada ma'naviy-axloqiy qadriyatlarning barkamol avlodni tarbiyalashdagi o'rni va ahamiyati ilmiy-nazariy jihatdan tahlil qilinadi. Ma'naviy-axloqiy qadriyatlarning shaxs dunyoqarashi, xulq-atvori, ijtimoiy mas'uliyati va fuqarolik pozitsiyasini shakllantirishdagi imkoniyatlari yoritiladi. Shuningdek, oilada, maktabgacha va umumiy o'rta ta'lim, oliy ta'lim hamda jamiyatda yoshlarning axloqiy fazilatlarini rivojlantirish masalalariga e'tibor qaratiladi. Maqolada milliy va umuminsoniy qadriyatlarning uyg'unligi barkamol shaxsni shakllantirishning muhim pedagogik sharti sifatida asoslanadi. Zamonaviy axborot makonida yoshlarning ma'naviy-axloqiy immunitetini mustahkamlash, ularda mustaqil fikrlash, vatanparvarlik, insonparvarlik, halollik va mas'uliyat kabi fazilatlarni rivojlantirish zarurati ko'rsatib beriladi.

Kalit so'zlar: ma'naviyat, axloq, ma'naviy-axloqiy qadriyatlar, barkamol avlod, tarbiya, shaxs, milliy qadriyatlar, umuminsoniy qadriyatlar, vatanparvarlik, insonparvarlik, axloqiy fazilatlar, ta'lim.

Аннотация: В данной статье теоретически анализируются роль и значение духовно-нравственных ценностей в воспитании гармонично развитого поколения. Раскрывается влияние духовно-нравственных ценностей на формирование мировоззрения, поведения, социальной ответственности и гражданской позиции личности. Особое внимание уделяется развитию нравственных качеств молодежи в семье, системе дошкольного и общего среднего образования, высших образовательных учреждениях и обществе. Обосновывается, что гармоничное сочетание национальных и общечеловеческих ценностей является важным педагогическим условием формирования зрелой личности. Также рассматривается необходимость укрепления духовно-нравственного иммунитета молодежи в условиях современного информационного пространства.

Ключевые слова: духовность, нравственность, духовно-нравственные ценности, гармонично развитое поколение, воспитание, личность, национальные ценности, общечеловеческие ценности, патриотизм, гуманизм, нравственные качества, образование.

Abstract: This article theoretically analyzes the role and significance of spiritual and moral values in educating a harmoniously developed generation. It examines the influence of spiritual and moral values on the formation of an individual's worldview, behavior, social responsibility and civic position. Particular attention is paid to developing the moral qualities of young people within the family, preschool and general secondary education,

Date: 5th October-2026

higher education institutions and society. The article substantiates that the harmonious combination of national and universal human values is an important pedagogical condition for developing a mature personality. The necessity of strengthening young people's spiritual and moral immunity and developing such qualities as independent thinking, patriotism, humanism, honesty and responsibility in the modern information environment is also emphasized.

Keywords: *spirituality, morality, spiritual and moral values, harmoniously developed generation, upbringing, personality, national values, universal human values, patriotism, humanism, moral qualities, education.*

Jamiyat taraqqiyotining muhim shartlaridan biri — ma'naviy jihatdan yetuk, bilimli, mustaqil fikrlaydigan va ijtimoiy mas'uliyatni anglaydigan avlodni tarbiyalashdir. Har qanday davlatning kelajagi nafaqat uning iqtisodiy salohiyati, balki yosh avlodning bilim darajasi, ma'naviy dunyosi va axloqiy fazilatlari bilan ham belgilanadi. Shu sababli ta'lim-tarbiya jarayonida ma'naviy-axloqiy qadriyatlarni shakllantirish dolzarb pedagogik vazifalardan biri hisoblanadi. O'zbekistonda amalga oshirilayotgan islohotlarning markazida inson qadri, uning huquq va manfaatlarini ta'minlash, yosh avlodning har tomonlama rivojlanishi uchun shart-sharoit yaratish masalalari turibdi. Yangi tahrirdagi O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasida ham inson huquqlari, ta'lim olish huquqi, oila, bolalar va yoshlarning huquqiy manfaatlarini himoya qilishga oid muhim normalar mustahkamlangan. Ma'naviy-axloqiy tarbiya esa mazkur jarayonning ajralmas qismi bo'lib, u yoshlarni jamiyatda qabul qilingan axloqiy me'yorlarga rioya qilish, inson qadr-qimmatini hurmat qilish, ezgulik va adolatga intilish ruhida tarbiyalashga xizmat qiladi. Ma'naviy-axloqiy qadriyatlar insonning ma'naviy dunyosi va xulq-atvorini tartibga soluvchi, jamiyat tomonidan e'tirof etilgan axloqiy mezonlar majmuasidir, ularga halollik, adolat, vijdon, or-nomus, mehr-oqibat, kattalarga hurmat, kichiklarga g'amxo'rlik, insonparvarlik, vatanparvarlik, mas'uliyat va bag'rikenglik kabi fazilatlarni kiritish mumkin. Mazkur qadriyatlar shaxsning ijtimoiy hayotdagi faoliyatini boshqarishda muhim rol o'ynaydi. Insonning bilim va kasbiy ko'nikmalari qanchalik yuqori bo'lmasin, agar unda axloqiy mas'uliyat va insoniy fazilatlar yetarli darajada shakllanmagan bo'lsa, uning faoliyati jamiyat uchun kutilgan ijobiy natijani bermasligi mumkin. Shuning uchun ta'lim jarayonida bilim berish bilan bir qatorda tarbiyaviy vazifalarni amalga oshirish ham muhimdir, bilim va ma'naviyatning uyg'unligi barkamol shaxs shakllanishining asosiy shartlaridan biridir. O'zbek xalqining ma'naviy merosi juda boy bo'lib, unda yosh avlodni ezgulik, ilm-ma'rifat, mehnatsevarlik va insonparvarlik ruhida tarbiyalashga oid ko'plab g'oyalar mavjud. Abu Nasr Forobiy o'z asarlarida fozil jamiyat va fozil inson masalalariga katta e'tibor bergan. Uning qarashlarida insonning kamol topishi bilim, axloq va ezgu faoliyat bilan bog'liq holda talqin qilinadi. Abu Ali ibn Sino ham inson tarbiyasida axloqiy fazilatlarning ahamiyatini alohida ta'kidlagan. Uning pedagogik qarashlarida bola tarbiyasiga erta yoshdan e'tibor berish, uning jismoniy va ma'naviy rivojlanishini uyg'un olib borish zarurligi ko'rsatiladi. Alisher Navoiy ijodida esa komil inson, adolat, saxovat, mehr-muruvvat va ilmga intilish kabi tushunchalar markaziy o'rinlardan birini egallaydi. Abdulla Avloniy "Turkiy guliston

Date: 5th October-2026

yoxud axloq” asarida tarbiya masalasini jamiyat va millat kelajagi bilan bog’laydi. Demak, milliy pedagogik merosimizda ma’naviy-axloqiy tarbiya masalalari qadimdan muhim o‘rin egallab kelgan, milliy qadriyatlar bilan bir qatorda inson huquqlari, tinchlik, adolat, bag’rikenglik, erkinlik va inson qadr-qimmatini kabi umuminsoniy qadriyatlar ham yoshlar tarbiyasining muhim tarkibiy qismidir. Ularning o‘zaro uyg‘unligi shaxsning milliy o‘zligini anglagan holda zamonaviy jamiyatda faol ishtirok etishiga imkon yaratadi. Bola shaxsining ma’naviy-axloqiy shakllanishi, avvalo, oilada boshlanadi. Oiladagi muhit, ota-onaning xulq-atvori, farzandga munosabati va kundalik hayotdagi amaliy namunalari bolaning tarbiyasiga bevosita ta’sir ko‘rsatadi. Bola kattalarning xatti-harakatlarini kuzatish orqali halollik, mehribonlik, hurmat, mas’uliyat kabi fazilatlarini o‘zlashtiradi. Shu sababli ota-onaning shaxsiy namunasi tarbiyaning eng samarali vositalaridan biridir. Oilada kitobxonlik muhitini yaratish, tarixiy va ma’naviy merosga hurmatni shakllantirish, farzand bilan ochiq muloqot qilish, uning fikrini tinglash va mustaqil qaror qabul qilishiga imkon berish ham ma’naviy-axloqiy rivojlanishga ijobiy ta’sir ko‘rsatadi. Barkamol avlodni shakllantirishda ta’lim muassasalari oiladan keyingi muhim ijtimoiy muhit hisoblanadi. Maktab va oliy ta’lim muassasalarida o‘quvchilarning bilim olishi bilan bir qatorda, ularning axloqiy va ijtimoiy kompetensiyalarini rivojlantirish ham zarur. Ta’lim jarayonida ma’naviy-axloqiy tarbiyani faqat alohida tarbiyaviy tadbirlar bilan cheklab qo‘ymasdan, barcha fanlarning mazmuni va pedagogik faoliyat bilan uzviy bog‘lash maqsadga muvofiq. Masalan, tarix fanida ajdodlarning ilmiy va ma’naviy merosini o‘rganish orqali vatanparvarlik va tarixiy xotirani shakllantirish mumkin. Adabiyot darslarida badiiy asarlardagi ezgulik, adolat, insonparvarlik va axloqiy tanlov masalalari tahlil qilinadi. Huquqiy fanlar esa o‘quvchilarda qonunga hurmat, fuqarolik mas’uliyati va huquqiy madaniyatni rivojlantirishga xizmat qiladi. Pedagogning shaxsiy namunasi ham tarbiya jarayonida alohida ahamiyatga ega. O‘qituvchining odobi, adolatlilik, mas’uliyati va o‘quvchilarga hurmat bilan munosabatda bo‘lishi tarbiyaviy ta’sirning samaradorligini oshiradi. Bugungi globallashtirish sharoitida yoshlarning dunyoqarashiga ommaviy axborot vositalari va internet katta ta’sir ko‘rsatmoqda. Raqamli texnologiyalar ta’lim va axborot olish imkoniyatlarini sezilarli darajada kengaytirgan bo‘lsa-da, yoshlarning turli xil axborotlar orasidan ishonchli va foydalisini tanlay olish ko‘nikmasini ham talab etadi. Shu sababli zamonaviy ma’naviy-axloqiy tarbiyada media savodxonlik va tanqidiy fikrlashni rivojlantirish muhim yo‘nalishlardan biridir. Yoshlar internetdagi ma’lumotlarni tahlil qila olishi, manipulyativ va yolg‘on axborotlarni ajrata bilishi, virtual muloqotda axloqiy me’yorlarga amal qilishi zarur. Bunday ko‘nikmalar yoshlarning ma’naviy barqarorligini mustahkamlash va ularni turli salbiy ta’sirlardan himoya qilishga xizmat qiladi. Ma’naviy-axloqiy tarbiyaning samaradorligi zamonaviy pedagogik yondashuvlardan oqilona foydalanishga ham bog‘liq. Yoshlarni faqat nasihat qilish orqali tarbiyalashdan ko‘ra, ularni amaliy faoliyatga jalb qilish samaraliroq natija beradi. Munozara, bahs-munozara, loyiha faoliyati, ijtimoiy tashabbuslar, kitobxonlik tadbirlari, volontyorlik faoliyati va turli jamoaviy loyihalar yoshlarning axloqiy fazilatlarini amaliy tarzda rivojlantirish imkonini beradi. Ayniqsa, ijtimoiy foydali faoliyat yoshlarning mas’uliyat, hamkorlik, o‘zaro hurmat va tashabbuskorlik kabi fazilatlarini rivojlantiradi. Bu esa

Date: 5th October-2026

barkamol avlod tushunchasining mazmunini amaliy faoliyat bilan bog'lash imkonini beradi. Barkamol avlod — faqat yuqori baholarga ega bo'lgan o'quvchi yoki talaba emas, u mustaqil fikrlaydigan, o'z bilimini amaliyotda qo'llay oladigan, axloqiy jihatdan mas'uliyatli, Vatan va jamiyat manfaatlariga befarq bo'lmagan shaxsdir.

Xulosa qilib aytganda, ma'naviy-axloqiy qadriyatlar barkamol avlodni tarbiyalashning muhim va ajralmas omillaridan biridir. Shaxsning bilim, dunyoqarash va kasbiy kompetensiyalari bilan bir qatorda, uning axloqiy fazilatlari ham jamiyat taraqqiyotida muhim ahamiyatga ega. Barkamol avlodni shakllantirish jarayonida oila, ta'lim muassasasi va jamiyatning hamkorligi zarur. Milliy qadriyatlarni asrab-avaylash, ularni umuminsoniy qadriyatlar bilan uyg'unlashtirish, yoshlarning ma'naviy dunyosini boyitish va mustaqil fikrlash qobiliyatini rivojlantirish tarbiya samaradorligini oshiradi. Zamonaviy axborot makonida esa yoshlarning media savodxonligini rivojlantirish, tanqidiy fikrlashini kuchaytirish va ma'naviy-axloqiy immunitetini mustahkamlash alohida ahamiyat kasb etadi, unda ta'lim jarayonini faqat bilim berish bilan chekلامasdan, shaxsning ma'naviy va ijtimoiy rivojlanishiga yo'naltirish lozim. Shunday ekan, ma'naviy-axloqiy qadriyatlarni yosh avlod ongiga singdirish — nafaqat pedagogik, balki ijtimoiy va strategik vazifa hamdir. Ma'naviy yetuk, bilimli, vatanparvar va mas'uliyatli avlodning shakllanishi jamiyatning barqaror rivojlanishi hamda Yangi O'zbekistonning kelajakdagi taraqqiyotini ta'minlovchi muhim omillardan biridir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi. Yangi tahrir. – Toshkent, 2023.
2. Mirziyoyev Sh.M. Yangi O'zbekiston strategiyasi. – Toshkent: O'zbekiston, 2021.
3. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 28-yanvardagi PF-60-son Farmoni. 2022–2026-yillarga mo'ljallangan Yangi O'zbekistonning taraqqiyot strategiyasi to'g'risida.
4. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2021-yil 26-martdagi PQ-5040-son qarori. Ma'naviy-ma'rifiy ishlar tizimini tubdan takomillashtirish, bu borada davlat va jamoat tashkilotlarining hamkorligini kuchaytirish chora-tadbirlari to'g'risida.
5. Forobiy A.N. Fozil odamlar shahri. – Toshkent: Abdulla Qodiriy nomidagi xalq merosi nashriyoti.

